

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 356/2023-7

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], t. č. Ústav na výkon trestu odňatia slobody Hrnčiarovce nad Parnou, Dlhé lúky 1, Hrnčiarovce nad Parnou, proti uzneseniu Okresného súdu Trnava č. k. 9Nt/25/2019 z 26. mája 2023 takto

r o z h o d o l :

1. Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**
2. Návrhu na ustanovenie právneho zástupcu **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 13. júna 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu zaručeného čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd v spojení s čl. 12 ods. 1, 2 a 4 ústavy, ako aj práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozhodnutím Okresného súdu Trnava (ďalej len „okresný súd“) označeným v záhlaví tohto uznesenia. Navrhuje zrušenie napadnutého rozhodnutia a vrátenie veci na ďalšie konanie. Žiada tiež o ustanovenie právneho zástupcu.

II.

Skutkové východiská

2. Po právoplatnom odmietnutí návrhu sťažovateľovej manželky na obnovu trestného konania, v ktorom bolo právoplatne rozhodnuté o nariadení výkonu zvyšku trestu odňatia slobody (sťažovateľ sa v skúšobnej dobe po podmienечnom prepustení neosvedčil), bola ustanovenému obhajcovi sťažovateľa okresným súdom priznaná odmena a náhrada hotových výdavkov v celkovej sume 391,67 eur, ktorá mu bola následne vyplatená z rozpočtových prostriedkov okresného súdu.
3. Následne okresný súd uznesením vyššej súdnej úradníčky zo 17. apríla 2023 uložil sťažovateľovi podľa § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku povinnosť nahradiť štátu vyplatenú odmenu a náhradu ustanovenému obhajcovi, a to v sume 391,67 eur. Okresný súd, postupujúc podľa § 558

ods. 2 Trestného poriadku, vyžiadal správy o majetkových pomeroch sťažovateľa (správu od Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny Komárno, Sociálnej poisťovne, pobočky Komárno, správu týkajúcu sa vlastníctva motorových vozidiel a správu o vlastníctve nehnuteľností), pričom zistil, že sťažovateľ nie je vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie, nepoberá dávku v hmotnej núdzi ani štátne sociálne dávky, ani príspevky na kompenzáciu zdravotného postihnutia. Nepoberá dávky na nemocenské, dôchodkové, úrazové poistenie a poistenie v nezamestnanosti. Od 29. septembra 2022 je zamestnaný v Ústave na výkon trestu odňatia slobody Hrnčiarovce nad Parnou. Z lustrácie motorových vozidiel okresný súd zistil, že sťažovateľ nevlastní žiadne motorové vozidlo. Z lustrácie katastra nehnuteľností zas zistil, že sťažovateľ vlastní nehnuteľnosti zapísané na dvoch listoch vlastníctva. Okresný súd tak dospel k záveru, že sťažovateľ nie je v súčasnosti hmotne odkázaný na pomoc štátu v dôsledku nepriaznivej sociálnej alebo zdravotnej situácie, a preto mu uložil nahradiť štátu trovy jeho obhajoby, pretože nezistil také okolnosti, ktoré by preukazovali jeho nárok na bezplatnú obhajobu alebo na obhajobu za zníženú náhradu. Sťažovateľa upozornil, že ak by nebolo v jeho možnostiach zaplatiť uloženú sumu naraz, môže sa obrátiť so žiadosťou o splátkový kalendár na Justičnú pokladnicu.

4. Proti uzneseniu vyššej súdnej úradníčky podal sťažovateľ sťažnosť podľa Trestného poriadku. V nej uviedol, že napadnuté uznesenie je nepresné a opomína skutočnosti, ktoré majú zásadný vplyv na rozhodnutie. Podľa neho okresný súd neposkytol v tejto veci kvalifikované tlačivo na dokladovanie príjmu, čo už samo osebe spochybňuje objektivitu postupu. Ďalej uviedol, že má vyživovaciu povinnosť na choré dieťa. Na nehnuteľnosti je už teraz škoda 23 000 eur, dom chátra, podľa odborných vyjadrení má hodnotu 9 000 eur. Manželka sťažovateľa [REDAKOVANÉ] nemá žiadny príjem s chorým dieťaťom a žijú v hmotnej núdzi 36,80 eura mesačne. Požadoval zrušenie uznesenia vyššej súdnej úradníčky a navrhol oslobodiť ho od povinnosti nahradiť trovy štátu.

5. Okresný súd napadnutým uznesením z 26. mája 2023 zamietol sťažovateľovu sťažnosť. Opätovne skúmal, či sťažovateľ spĺňa podmienky na bezplatnú obhajobu alebo na obhajobu za zníženú náhradu. Po preštudovaní spisového materiálu (obsahujúceho vyžiadané správy od iných orgánov verejnej moci) dospel k záveru, že sťažovateľ je v produktívnom veku a nie je invalidným dôchodcom, teda je schopný pracovať a zamestnať sa, preto nemá nárok na bezplatnú obhajobu alebo na obhajobu za zníženú náhradu. Súd nemá povinnosť zasielať sťažovateľovi tlačivo na preukázanie majetkových pomerov, práve naopak, je povinnosťou odsúdeného (sťažovateľa) preukázať nárok na bezplatnú obhajobu. Okresný súd konštatoval, že je neprípustné, aby sa odsúdený snažil zbaviť sa svojej povinnosť nahradiť trovy trestného konania z dôvodu svojej zhoršenej finančnej situácie, keď je viac než zrejmé, že do tejto situácie sa dostal sám vlastným protiprávnym konaním a niet žiadneho dôvodu ospravedlňovať jeho činy tým, že by mu súd priznal nárok na bezplatnú obhajobu alebo na obhajobu za zníženú náhradu. Výkon trestu odňatia slobody (bez ohľadu na to, či v ňom je dostatok pracovných možností alebo nie) sám osebe nie je dôvodom, pre ktorý by mohol byť odsúdenému priznaný nárok na bezplatnú obhajobu alebo na obhajobu za zníženú náhradu.

III.

Argumentácia sťažovateľa

6. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti napadnutému uzneseniu vytýka, že sa v ňom sudca nevysporiadal s jeho argumentáciou použitou v sťažnosti podanej podľa Trestného poriadku, ktorá

bola založená na existujúcej vyživovacej povinnosti a na ťaživej sociálnej situácii rodiny (choroba dieťaťa a minimálny mesačný príjem manželky). Okresný súd podrobuje kritike aj za jeho názor, podľa ktorého súd nemá povinnosť zasielať odsúdenému tlačivo na dokladovanie majetkových pomerov. Podľa sťažovateľa je práve zaslanie predmetného tlačiva spôsobom, ktorým dokáže preukázať podmienky nároku na bezplatnú obhajobu, resp. obhajobu za zníženú náhradu.

IV.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

7. Okresný súd pri rozhodovaní o povinnosti sťažovateľa postupoval podľa § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, podľa ktorého ak bol obžalovaný právoplatne uznaný za vinného, je povinný nahradiť štátu vyplatenú odmenu a náhradu ustanovenému obhajcovi a ustanovenému zástupcovi z radov advokátov podľa § 47 ods. 6, ak nemá nárok na bezplatnú obhajobu alebo na obhajobu za zníženú náhradu. Okresný súd sa preto v zmysle § 558 ods. 2 Trestného poriadku obrátil na tie orgány verejnej moci, ktoré v rámci výkonu svojich kompetencií sú spôsobilé objektivizovať aktuálnu sociálnu situáciu sťažovateľa. Z ich správ nevyplývali skutočnosti, ktorými argumentuje sťažovateľ. Na druhej strane okresný súd zistil, že sťažovateľ vlastní dve nehnuteľnosti a vo výkone trestu odňatia slobody je zamestnaný. Z odôvodnenia uznesenia vyššej súdnej úradníčky taktiež vyplýva, že sťažovateľovi bola 28. marca 2023 zaslaná výzva na preukázanie jeho nároku na bezplatnú obhajobu alebo obhajobu za zníženú náhradu. Z obsahu oboch rozhodnutí okresného súdu nevyplýva, či sťažovateľ na predmetnú výzvu zareagoval. V ústavnej sťažnosti tento faktor sťažovateľ opomína, nevyjadruje sa k nemu. Z toho ústavný súd vyvodzuje, že priestor, ktorého sa sťažovateľ v rámci argumentácie o povinnosti súdu doručiť mu tlačivo na preukázanie majetkových pomerov domáha, mu bol okresným súdom poskytnutý. Neviedol však k účinnému spochybneniu zistení, ku ktorým okresný súd dospel na základe správ Sociálnej poisťovne, príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, orgánu správy katastra nehnuteľností a orgánov, ktoré vedú evidenciu motorových vozidiel.

8. Ústavný súd na podklade rekapitulovaných záverov nemá pochybnosti o ústavnej udržateľnosti záverov okresného súdu inkorporovaných v napadnutom uznesení. Okresný súd totiž vykonal všetky zistenia, ktoré sú mu na základe jeho vlastnej iniciatívy dostupné. Vyzval aj sťažovateľa na zaujatie stanoviska. K rozhodnutiu teda nepristúpil bez toho, aby sťažovateľovi poskytol náležitý priestor na presadenie jeho vlastného hodnotenia svojich pomerov.

9. Ústavný súd chápe, že v dôsledku výkonu trestu odňatia slobody sťažovateľ nemá možnosti zabezpečovať sociálny status svojej rodiny v miere porovnateľnej so situáciou, keby bol na slobode. Ako však správne uviedol okresný súd, samotný výkon trestu odňatia slobody logicky prináša so sebou zníženie životného štandardu právoplatne odsúdeného, a tým aj jeho rodiny. To však nie je zákonom aprobovaný dôvod na oslobodenie spod povinnosti hradiť trovy obhajoby, ktoré za odsúdeného (sťažovateľa) znášal štát.

10. Podstatným pre ústavnú udržateľnosť záťaže, ktorá bola na sťažovateľa prenesená, je zistenie, že sťažovateľ je zárobkovo činný. Hoci z jeho zárobku nepochybne kryje aj iné odôvodnené výdavky, ústavný súd upozorňuje, že suma uložená na zaplatenie predstavuje 391,67 eur a okresný súd sťažovateľa v oboch svojich uzneseniach upozornil na možnosť uhrádzať ju formou splátok, teda tak, aby si túto záťaž sťažovateľ mohol rozložiť primerane k jeho schopnosti dlh splácať.

11. Pokiaľ sťažovateľ argumentuje ťaživou sociálnou situáciou jeho rodiny, potom je vzhľadom na obsah správ orgánov Sociálnej poisťovne i príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny evidentné, že nároky sociálnej povahy vyplývajúce z aktuálneho sociálneho statusu voči štátu buď neboli uplatnené, alebo uplatnené boli, no nevedli k ich decíznemu priznaniu. V prvej alternatíve je pasivita slobodným rozhodnutím sťažovateľa a členov jeho rodiny, nie je však zákonným predpokladaným dôvodom na priznanie oslobodenia od znášania trov obhajoby v trestnom konaní. Druhá alternatíva by zas bola dôkazom, že majetkové a príjmové pomery sťažovateľa a jeho rodiny nie sú tak nízke, že by zakladali vznik zodpovedajúcich nárokov a nadväzne ani nároku na oslobodenie spod povinnosti podľa § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku.

12. Napokon ústavnú udržateľnosť napadnutého uznesenia okresného súdu podčiarkuje aj skutočnosť, že proti sťažovateľovi priznaná náhrada je osobitnou – súdnou pohľadávkou podľa § 2 písm. a) zákona č. 65/2001 Z. z. o správe a vymáhaní súdnych pohľadávok v znení neskorších predpisov, ktorý oproti iným pohľadávkam stanovuje osobitné spôsoby upustenia od vymáhania, a to aj sťažovateľom tvrdenú nemajetnosť. Podľa § 4 ods. 4 tohto zákona možno upustiť od vymáhania pohľadávok, pri ktorých je pravdepodobné, že výťažok, ktorý by sa dosiahol, nepostačí ani na krytie nákladov spojených s jej vymáhaním. Preto odmietnutie ústavnej sťažnosti sťažovateľa nutne nebráni tomu, aby sa sťažnostné námietky v jeho materiálnej sfére v budúcnosti prejavili.

13. Ústavný súd pri predbežnom prerokovaní ústavnej sťažnosti sťažovateľa nezistil žiadne signály ich arbitrárnosti či zjavnej neodôvodnenosti napadnutého uznesenia okresného súdu, ktoré by boli spôsobilé po meritórnom prerokovaní viesť k vyhovujúcemu nálezu. Preto ústavnú sťažnosť podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) odmietol ako zjavne neopodstatnenú (bod 1 výroku tohto uznesenia).

14. Podľa § 37 ods. 1 zákona o ústavnom súde možno v konaní na ústavnom súde ustanoviť fyzickej osobe alebo právnickej osobe právneho zástupcu, ak taká osoba o to požiada, ak to odôvodňujú jej majetkové pomery a nejde o zrejme bezúspešné uplatňovanie nároku na ochranu ústavnosti. Ak hoci len jeden z týchto predpokladov nie je splnený, nemožno právneho zástupcu v konaní pred ústavným súdom ustanoviť (I. ÚS 333/2020). V prípade ústavnej sťažnosti, pri ktorej je daný dôvod na jej odmietnutie, ide o zrejme bezúspešné uplatňovanie nároku na ochranu ústavnosti. Preto neboli splnené podmienky na ustanovenie právneho zástupcu v konaní pred ústavným súdom a žiadosti sťažovateľa podľa § 37 ods. 1 zákona o ústavnom súde nebolo vyhovené (bod 2 výroku tohto uznesenia).

15. Vzhľadom na odmietnutie ústavnej sťažnosti ako celku bolo bez právneho významu rozhodovať o ďalších návrhoch formulovaných sťažovateľom v petite jeho ústavnej sťažnosti (zrušenie napadnutého rozhodnutia, vrátenie veci na ďalšie konanie).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 13. júla 2023

Robert Šorl
predseda senátu